

****A Review and Treatment Selection Model for Individuals with Developmental Disabilities Who Engage in Inappropriate Sexual Behavior****

Tonya N. Davis, Wendy Machalicek, Rachel Scalzo, Alicia Kobylecky, Vincent Campbell, Sarah Pinkelman, Jeffrey Michael Chan and Jeff Sigafos, 2016, Behavior Analysis in Practice

באדיבות סנדרה אנטוניב

התפתחות המיניות והתנהגות מינית בריאה, בקרב ילדים עם התפתחות תקינה, מופיעות כבר בגיל גן. מגיל צעיר ילדים מתחילים לחקור את גופם, ללמוד דרכים נאותות ולא נאותות לנגיעות ומגבשים את זהותם המינית. בקרב ילדים עם עיכוב התפתחותי ההתפתחות המינית בד"כ מאוחרת בשל מגבלות קוגניטיביות ו/או חברתיות, כמו כן, הם חווים קושי בהתמודדות עם השינויים החלים בגופם והתייחסות הסביבה לכך וכתוצאה פעמים רבות מפגינים התנהגויות מיניות לא מותאמות ISB – Inappropriate Sexual Behavior.

מטרת המחקר: בחינת מחקרים אקדמיים המציעים מגוון התערבויות להפחתת התנהגות מינית בלתי הולמת בקרב מטופלים עם עיכוב התפתחותי, ובחירת מודל ההתערבות היעיל ביותר.

מהלך המחקר: מתוך 9,936 מחקרים שנבחנו, נבחרו 13 אשר ענו על הקריטריונים שחיפשו החוקרים (1 : התנהגות המטרה הינה ISB. (2 הטיפול המוצע התבסס על עקרונות ניתוח התנהגות יישומי, ABA. ההתערבויות נחלקו ל-7 קטגוריות טיפול :

(1 עריכת שינויים והתאמות בתכנית הלימודים ובאמצעי ההוראה - התערבות בנסיבות ע"י התאמת הדרישות למסוגלות המטופל באמצעות מניפולציה ברמת הקושי של משימות ו/או מספר המטלות, עיתוי מתן הוראה לביצוע מטלה ועוד.

(2 התערבות במשתני מוטיבציה - עריכת שינויים המשפיעים על יעילות הגירוי כמחזק וכתוצאה מכך שינוי בתדירות, עוצמה ומשך כל התנהגות שבעבר חוזקה ע"י אותו גירוי.

(3 NCR - מתן גישה למחזק ללא תלות בהופעת התנהגות המטרה. בטיפול ב-ISB מיד לאחר הופעת ההתנהגות הגישה למחזק הופסקה ל-X זמן שנקבע מראש.

(4 DRA - מתן הגישה למחזק מותנית בהופעת התנהגות אלטרנטיבית נאותה. חבילת טיפול הכוללת אסטרטגיה זו תכלול, לרוב, גם הכחדה של ההתנהגות הבעייתית.

5) DRO - מתן הגישה למחזק מותנית בהעדר הופעת ההתנהגות הבעייתית. בעת יישום ההליך יש לשים לב שלא מחזקים התנהגות לא נאותה של המטופל כאשר עובר הזמן שנקבע כקריטריון לחיזוק בהעדר הופעת התנהגות המטרה.

6) הכחדה - ניתוק הקשר בין ההתנהגות למחזק שלה. חלק מהמחקרים הדגימו שימוש בהכחדה סנסורית להפחתת ISB המשתמרת ע"י חיזוק אוטומטי באמצעות יצירת חציצה באמצעים שונים כגון: כפפות, מגן ספורט על אזור החלציים וכו'. שמטרתה להפחית גירוי סנסורי וכתוצאה את יעילות החיזוק שהמטופל מפיק מביצוע ההתנהגות.

7) ענישה - הליך בו מיד לאחר תגובה מסוימת חל שינוי בגירוי וכתוצאה מכך השכיחות העתידית של תגובות דומות יורדת. במקביל ליישום אסטרטגיית טיפול זו יש ליישם הליכים המבוססים על חיזוק עבור המטופל, ולפעול ברגישות וזהירות רבה כיוון שליישום לא נכון של ענישה עלולות להיות השלכות שליליות בעתיד כגון: ההתנגדות של המטופל כלפי המטפל, התנהגות אגרסיבית מצד המטופל ובמקרים מסוימים אף פגיעה פיזית.

תוצאות: SIB הינה התנהגות אופרנטית ולכן מושפעת מאסטרטגיות התערבות ככל התנהגות אחרת. קיימת חשיבות רבה לזיהוי הפונקציה (יות) המשמרת את ההתנהגות הבעייתית, הזיהוי מתבצע באמצעות הליך הערכה פונקציונאלית.

טיפול בהתנהגות שאינו מתבסס על פונקציות ההתנהגות - במקרים מסוימים, בהם מדובר בהתנהגות חמורה, אין אפשרות לבצע הערכה פונקציונאלית כצעד ראשון ויש להתחיל מיד בטיפול להפחתת ההתנהגות, ההליך היעיל במקרים מסוג זה, עפ"י הספרות, הנו הליך טיפול שאינו מתבסס על פונקציית ההתנהגות כדוגמת DRO.

טיפול בהתנהגות המשתמרת ע"י חיזוק חברתי - מגוון אסטרטגיות טיפול נמצאו יעילות לטיפול בהתנהגות מסוג זה, בניהן: DRA, התערבות במשתני מוטיבציה, הכחדה, NCR וכן התאמות בתכנית הלימודים ובאמצעי ההוראה.

טיפול בהתנהגות המשתמרת ע"י חיזוק אוטומטי - אסטרטגיות טיפול שנמצאו כיעילות ביותר: DRO וכן הכחדה סנסורית. בבואם לבנות תכנית טיפול, על אנשי המקצוע להתייחס לכל מטופל כאינדיבידואל ולבנות את הטיפול עפ"י צרכיו ומאפייניו האישיים, וכן התנהגות המטרה שנבחרה לשינוי, יחד עם זאת חשוב לא להגביל את ההתערבות רק לאסטרטגיות הטיפול המומלצות לעיל. יחד עם תכנית התערבות התנהגותית יש לשקול מתן חינוך מיני מותאם גיל עבור המטופל כדי למנוע חזרה של ISB בעתיד.

דיון ומסקנות: בטיפול ב-ISB בקרב מטופלים עם עיכוב התפתחותי אתגרים רבים, יחד עם זאת מחקרים מראים שבאמצעות טיפול התנהגותי התנהגויות מסוג זה פוחתות ואף נעלמות לצמיתות. טיפול בהתנהגות מינית בלתי הולמת מעלה סוגיות אתיות בקרב אנשי המקצוע, ראשית בשל האמונה הרווחת כי מטופלים עם עיכוב התפתחותי אינם מסוגלים לפתח מיניות בריאה בשל מגבלות קוגניטיביות ו/או חברתיות, ושנית, בבואם לבנות תכנית טיפול ב-ISB, מחויבים אנשי המקצוע לספק טיפול אפקטיבי הכולל הליך הערכה פונקציונאלית שבמהלכו נדרשים לצפות, לרשום ואף להקליט התנהגות מינית בלתי הולמת, דבר העלול לגרום לאי נוחות ואף להקשות עליהם בביצוע עבודתם נאמנה. בשל האמור קיימת חשיבות רבה ללמידה והתמקצעות מתמדת בתחום עבור אנשי המקצוע המספקים טיפול ב-ISB בכדי שיוכלו להעניק טיפול הולם ויעיל עבור המטופלים.